

Петко Тодоров

Змейно

Думаха му. – Нея вечер излезе майка му с пълно ведро мляко из кошарата и се спря на вратника отпреде му: – Стига, Косьо, стига свири... И месечко ще изгрей, не е на добро. Ще ти стане нещо да се разболееш, подир не можем те уварди от съсед.

Облегнал гръб о дирека на вратника, впил очи в срещния прозорец тамо горе, па подкършил песен на свирка – той не чува. – Какво ще му приказва майка му! Наведе тя мълчаливо глава, вдигна ведрото и зави към другите порти за вкъщи. Сетни ненакатранени кола проскърцаха татък зад плетищата; отсам-оттатък по тесния път залостят вече врати; – залости своите насреща и Недина майка.

Излезе буля му и тя, издоила, ще се прибира. – Хай, драгинко, хай, ела си. Виж как свети месечко, не личи да е нощя. Потайна доба е – всякакво броди наоколо.

Овчарчето снесе свирка, извърне глава: – прибрало се вече всичко из село. Само хлопатарите на овце се обаждат един други из кошари; отсреща край Недина плет промъждукват светулки, а прозорчето изнича горе изпод лозата, повесила тежки гроздове по бялата стена, и вътре се потайва сама Неда и не иска да го знае.

Застои се той, пак току го сепне кака му, изстъпана отдолу на портите, вика го.

– Ти си върви – сопне се Косьо и пак засвири.

Всичко се смърлушва.

Когато есенната нощ приспа наокол селото, чак към петляно време, открехна се прозорчето и през граните на къдравата лоза надникна усмихната Неда.

Песента замлъкна. Овчарчето вдигна глава и наблегна още по-силно гръб о дирека. – Ела, ела...

– При кого? Какво да правя? – смее се тя.

– Да ми кажеш защо се пусна от хорото. Както отидохме, тъй щяхме да се върнем наедно. Нали ми се врече, пък тръгна с онези! И се избръсчахте да ме гледате, да се смеите с мен...

– Да те викаме, се избръсчахме, бре! Ти защо не доде. Ганчо щеше да ти купи халва... – жигосва го тя, та на овчарчето се доплаква чак, но сълзи не му дойдоха да пророни.

– Аз не ги диях тях: ти слез да ми кажеш...

– Бре, защо съм ти аз... Какво да те правя, ще те бавя ли?... – отрязва най-сетне тя и хлопна прозореца.

Косьо процеди през зъби закана и стисна юмруци: – Играла си ме, на хорото за смях да ме сториш... – И зави надолу към портите,

стъпките му заглъхнаха в ромона на капналите листа по двора.

Цяла есин мина, Косьо се крие и от другари, и от моми – кой дето го види, само го подкача. Зазими се. Тръгнаха сватове из село, вдигнаха се сватби; най-подир и Неда под венчило отиде... овчаря го виждаха само ранобудния клисар и епитропа, в тъмни зори тръгнал с шейната за дърва. А по Ивановден, на черкова, майка му взе да се оплаква пред жените, че онзи ден, като си дошел от корията, вечерта легнал и не можал да стане вече.

– Уроки ли е, какво е – вайка се тя – дойде си, тръшна се: ни става, ни отваря уста да продума...

– Змейно е то, ама току мълчи – прекоси я съседката Касърка. – На ли го гледам по цял ден през плета как се шура замаян из къщи. Също като попадийкина. Ще довлече и тоя някоя поразия да запали селото...

– Който овчар свири по месечина...

– От свирката му не можахме да заспим есенес... – погълчаха и други съседки.

Оттогава Косьо все крее, съхне и никой болката му не може да проумей. По него ни кокошка вкъщи заклаха, ни да перат посмяха – да не попарят болестта, че още по-зле. Остана и вълната невлачена тая зима, да ѝ не развалят леглото. Най-подир захванаха и гозба със запалена свещ да ѝ оставят в къта: дано се наяде и отпилей... Всички го гледат накриво, а нему се запуши душата все из къщи да стои – и заизнича през прозореца. Но и дървеса, и градини са глахнали в снежната си мразовита пустош; къде да се дене!

Зазори се. Денят простре върху потъмнели планински чалове влажния си ямурлук, па като морен пътник току виж, че се сврял под него и задреме. И един подир друг редят се тъй дни, все кални, влажни, докато веднъж слънцето надзърна топло през мъгли. Закапаха стрехи, стекоха се бари по двора и по тях се заоглеждаха пътем белоснежни облаци, засновани по изведрялото небо. Ден-два – покривите на къщите се лъснаха на припек, зинаха навред врати и закнижени прозорци. Потегли нещо Кося; облъхна го пролетния дъх и душа му поби към слънцето нагоре, като полски злак.

– Буле, нали от копривена чорба кръвта се пречистя; – да ми сваряш коприва, да стана и аз да се махна вече оттук...

– Да ти сваря, драгинко. – Къде ще вървиш? – го спогледа буля му.

А Косьо се изстъпи посред къщи, потъмнелите му очи светнаха и двете: – Кръв да се пречисти и всичко, каквото ми се е набрало – ще стана да си заведа овцете в Балкана. Не ща да виждам никого...

Първа лястовица щом зачурулика под стряхата, татък през пътя, покрай Недина плет, едва разцъфнаха вошките и овчарчето наметна ямурлук и подкара овцете.

Скри се като пущинак в Балкана, стои и досега там. Ни в празник слазя, ни на майчини заръки отвърща. Забравят ли да му занесат от село брашно, сяда на хромеля и сам си смила жълъд. Трето лято ще мине вече и никой не знае какво прави Косьо в гората. Едни разправят – ката вечер змеица със златна кочия го отвеждала нейде из пещери в сараите си, други – самодива го залюбила и по цели нощи карала на хоро да й свири... Кой каквото му хрумне, отваря уста и разправя.

Приказки прокудиха овчаря; по тях той омрази селото, но сега нали е далеч от всички, не иска да ги знай. И сегиз-тогиз само по дървар или случайно зареян из гората момък провожда по присмех и закачка за някого. Пък кога някой урочаса, погват се да го дирят – ако го намерят, дава им змейско було да се кадят или чемерика. На молби лесно сърцето му омеква. – Тази пролет като беше прилошало на Касърката, затикоха се пак при Кося. Два дни и две нощи се лутали из планината да го търсят и едвам втората на призори го намерили въз самодивското хорище, билки да бере. Дал им няколко стръка трева да й сварят и казал, че по Еремия, какъвто болен и да дойде тук, като преспи на хорището, оздравя. Здрав пък никаква болест вече не хваща. Нея нощ самодивите се къпели оттатък на вирът, под водопада, и после литват по хорища и рудини с жива вода да ръсят.

Като чуха селяни, още сред бял ден зарязаха работа – болни, здрави тръгнаха да търсят овчаря в Балкана. – През долчинки, по кози пътеки, които само той знае, поведе Косьо мало и голямо нагоре. Три години вече селяни не са го виждали, сега не могат да му се нагледат; туй ли е коритана, с когото Неда се подбиваше... Ни на почуди, ни на приказките им мари той. Като някой харамия развял ямурлук, вдигнал глава, само сегиз-тогиз вдига гега да им оправи пътя. А пътя е дълъг: все през гората, между сиви камънаци нагоре. Чак по тъмна вечер излязоха на самодивското хорище и се разведри небото над тях. По-старите, капнали от умора, насядоха долу под моравата, а по-младите плъпнаха след овчаря нагоре към разредените дървеса, през които се открехваше отвъд небото, обсипано със звезди. Вече месеца се бе надвесил отгоре и само гласът на водопада гърми отстрана в дола и сподавя тъмния ромон на гората, като зелено море, простряна под склона на хорището.

Овчарят се изстъпи отгоре, под него – обраслата околоръст с гора моравя, почерняла от свят: и от тяхно село, и от околни колиби, всичко,

що могло душа да носи, дошло тук като на сбор. Само Неда нийде се не мярка.

– Може и да е тук. Из пътя колко тумби настигаха, хора прииждаха от всяка долчина. Може да се е затуляла нейде – познава си вината пред него. Ще я намери той. Раздяна ямурлук овчаря, сложи го до буля си и сестра си, които що бяха приседнали да се отморят, и слезе из навалищата уж да ги разпореди. Селяни, селянки се сбираха на купчини по моравата, а той дебнешком заизнича край тях. – Тук-там... Я тази – досущ нейния стан! Не. Онази отгатак, дато се кани да приседне – тя сега може да е напълняла, – не е и тя. – От купчина на купчина той обреди навред – ту в тая се вира, ту оная изглежда отдалеч, а Неда нийде няма. Докато слезе долу в гората, разговорите заредяха – повечето от жените, морни от път, се простряха върху тревата; някои от мъжете, като че не им се още ляга, стояха седнали, заслушани в шумоленето на гората, що глухо се поддъмаше по падините нагоре.

С оборена глава върху гърди, овчарят се върна пак при своите горе. Вече хорището заглъхваше и ромонът на листата се засилваше наокол. Подложили ръце вместо възглавье, кака му и буля му бяха се свили край ниските шубраци. Той се отмести малко настрана, постла ямурлука и мълком се изтегна върху него. Отгоре месеца кротко гледаше хорището, заспало под леката му сърмена покривка. Шепота на гората, като потайна мълва, се предаваше от клон на клон и ту чезнеше татък далеко над ридовете, ту се повръщаше пак насам. Като че в морния си грохот се унесе и водопада. Само овчаря бореше неспокойна мисъл: като обжегат, той се бѣхтеше та на тая, ту въз оная страна, най-подир му дотегна да се обръща, надигна се и седна.

Сам-там, между натръшканите по хорището мъже и жени, някой прохъркваше в предутрен сън. Един отсам протегне крак или ръка, други се обърне, отвори очи, но вижда, зори още не са сорили – и пак се свие. Обърна се по едно време и буля му и като го зарна седнал, надигна се на лакът и зашепна едва чуто:

– Какво си седнал, драгинко... Цяло село доведе тук да спи, пък ти сам не склопяш очи...

– Ами Неда?... – отби той изведнѣж приказка, като се примъкна излека до буля си. – Защо не дойде тя...

– Как ще дойде, драгинко – тя, свежърва й, не я пуща у майчини си сама до отиде! Тебе прокуди, ама и тя не хароса. Мъж й все по гурбет – можеш ли на нейната свежърва угоди!...

Овчарят мълкна. Буля му се извърна, застоя се, погледна го и

отново пак задряма.

– Свекърва ѝ не я пуснала – под свекърва най-подир преви врат – додаде в себе овчаря и склони рошава глава на гърди. Той нощи нямаше да ѝ рече, искаше само да я види, да я погледне веднъж: мята ли пак поглед, от който губеше свят и сила овчарят. Или шетня и грижи вече са угасили ведри очи и като на улетял цвят подочници се вият под тях. Не я пуснала свекърва ѝ! А пък що ли му е била! Що ли му трябваше да подмамва цяло село: той и тъй е свикнал със своята. Самичък е бил, ще си остане самичък пак. Знае си самотията.

Високо зад облаци пребледня небото и пресен утренник полъхна над Балкана. Леки сенки се разрешиха горе край дървесата, трепнаха върхарите на гората, клонки се надигнаха, прошумоляха и мигом пак клюмнаха, сякаш искаха да си отспят. Но няма вече време за сън. Небото пребледня цяло, подухна утренника по-силно, дървесата отгърсиха мъгливи обвивки и водопада се пробуди в дола. Над легналата трева отстрана, дето ношува овчаря, се изправиха неподвижни два мака – две изплакани, налети с кръв очи, и безмълвно загледаха хорището надолу. Ей под склона, досам гората, се надигна старец, протегна ръка, прозя се и сочен дъх, напоен с чубрика и здравец, му изпълни широко разтворените гърди. До него стана друг и двамата закрачиха между налягалите по хорището, към водопада оттатък. Пробудени тук-там, отварят очи други; жени седнаха да оправят коси, затриха сънливи очи децата, които ги будеха майките им да вървят да се мият за здраве. Скоро зашумя цяло хорище; хора засноваха насам-нататък и разтъпкани от навалищата билки, здравец и чубрица с пресен и крепък лъх облъхнала отвред.

Но още преди да се събудят по моравата, когато първият селяк коленичи при канарите, под водопада – отвъд по рида му се мярна някой развял ямурлук. Докато плисне шепа вода и разведри лице, овчарят, понесен пак от своята несрета, изчезна в утренната дрезгавина из гората. Откъм хорището наваляха мъже, жени, деца – едни се нареждат отсам по брега, други прескачат по камъните и коленичат да се мият. А високо от черните скали, между които тук-таме клек провира немощни върхари, се мята водопада. Широките му влажни плещи позлати слънцето, опна струите му като свилена основа и запреплита сърмен вътък по тях.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Инна Атанасова

Публикация

П. Ю. Тодоров, Събрани произведения в три тома; „Български писател“, С. 1957

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6705>]